

*Проф. др Илија Бабић,
Правни факултет, Српско Сарајево*

Директор као законски заступник предузећа

Овај рад настоји сагледати важније правне ситуације које искрсавају у обављању послова заступања предузећа од стране директора. Послови заступања предузећа по закону улазе у делокруг директора. Предузеће је, у нашем праву, правно лице и правне радње може предузимати само путем својих органа. Најважнији заступник предузећа, без обзира на облик, је директор. Стога је аутор пажњу усмерио на питања: заснивање и трајање овлашћења за заступање; разграничење између представљања, потписивања и заступања; ограничења овлашћења за заступање и предузимање правних послова изван делатности предузећа.

1. Појам

Израз "директор" потиче од латинске речи "directus", а у српском језику означава старешину, управника односно руководиоца неког предузећа, установе или другог правног лица.¹⁾ Назив директор заједнички је за све облике предузећа, укључујући и друштва лица. Назив овог рада налаже нам да покушамо разјаснити и појмове предузећа и заступања. Члан 1. став 1. Закона о предузећима²⁾ (ЗОП) је

1. Види, на пример: Јован Ђорђевић, Латинско - српски речник, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1997, репринт издања из 1886, страна 452; Мирко Дивковић, Латинско хрватски рјечник, Загреб, 1980, репринт издања из 1900, стр. 314. и 315; Речник српскохрватског књижевног и народног језика, САНУ, Београд, 1966, књига IV, страна 333; Стеван Куколеча, Организационо пословни лексикон, Завод за економске експертизе, Београд, 1990, књига 1, страна 224. У француском језику се директор назива chef d'enterprise, directeur, а у енглеском business executive, managing director, director.

одредио да је предузеће правно лице које обавља делатност ради стицања добити. У организационе облике предузећа ЗОП је уврстио привредно друштво, друштвено предузеће и јавно предузеће. Највећи број одредаба ЗОП регулише, уствари, привредна друштва, а мали број друштвено предузеће (9 чланова) и јавно предузеће (2 члана). Назив Закона је, међутим, одређен према још увек доминантној улози друштвених и јавних предузећа.

У ужем смислу, заступање је предузимање правних послова у име (и за рачун) другог на основу овлашћења за заступање. Лице које поступа у име заступаног (заступник), у границама својих овлашћења, није уговорна страна пошто правни посао, на основу члана 85. Закона о облигационим односима (ЗОО), обавезује непосредно заступаног и другу уговорну страну.³⁾ У ширем смислу у заступање се уврштава комисион (индиректно, посредно заступање) и посредништво. У комисионом послу комисионар иступа у своје име а за рачун налогодавца, о чему мора обавестити лице са којим закључује уговор.⁴⁾ Посредник настоји наћи и довести и везу са налогодавцем лице које би са њим преговарало о закључењу одређеног уговора, а налогодавац се обавезује да му исплати одређену накнаду (члан 813. ЗОО). Посао посредника је фактички због чега се на односе који настану из посредовања у одређеним ситуацијама примењују правила из уговора о делу (види члан 814. ЗОО).

Заступање настаје на основу закона, општег акта правног лица (статутарно заступање), акта надлежног органа или изјаве воље заступаног (пуномоћје) а заснива се са накнадом или без накнаде (види члан 84. ЗОО).

Одредбе ЗОО којима је регулисано заступање примењују се на заступање правних и физичких лица уопште. На односе који су уређени Законом о предузећима (и другим законом) примењују се одредбе ЗОО само у питањима која нису уређена тим законом. Предузеће је правно лице. Својство правног лица стиче уписом у судски регистар (члан 5. ЗОП). За разлику од правних лица, физичка лица могу остварити своју вољу сама или преко заступника. Пословно способна физичка лица, тако, могу непосредно, својом вољом заснивати мењати и гасити правне послове. Предузеће као правно лице не може самостално испољити вољу. У име и за рачун предузећа поступају и вољу испољавају његови органи - физичка лица.⁵⁾

2. "Службени лист СРЈ", бр. 29/96, 33/96, 29/97, 59/98 и 74/99.

3. "Службени лист СФРЈ", бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89 и у "Службеном листу СРЈ", број 31/93.

4. Види, на пример: др Јакша Барбић, Закон о обвезним односима и положај организације удруженог рада у правном промету, Обвезно право, Информатор, Загреб, 1978, страна 130. и члан 171 став 1. ЗОО.

5. О физичким и правним лицима види потпуније: Ханс Келзен, Општа теорија права и државе, Правни факултет у Београду, Београд, 1998, стр. 151 - 166; Роско Паунд, Јуриспруденција, књига, ЈП Службени лист СРЈ, ЦИД Подгорица, 2000, књига II, стр. 493 - 529.

2. Заснивање и трајање овлашћења за заступање

Члан 41. став 1. Закона о предузећима је одредио да предузеће "заступа директор, ако овим законом није друкчије прописано"⁶⁾. У делокруг директора члан 63. ЗОП је, поред осталог, уврстио и заступање предузећа. Директор је у свим облицима предузећа обавезни орган који је, поред осталог, и заступник предузећа. Из ових, али и других одредаба ЗОП произилази да је директор заступник предузећа *ex lege* (по сили закона).⁷⁾ Такав став прихвата и судска пракса.⁸⁾ Стога се статутом, другим општим актом предузећа или изјавом воље неког органа не може директору предузећа одузети право да заступа предузеће док му траје дужност директора. У имовинско правним односима предузеће заступа директор и ако општи акти предузећа о томе не садрже одредбу.⁹⁾ Овлашћење директора за заступање, према томе, не настаје на основу воље чак ни органа (лица) која га бирају или постављају за директора. Ако би овлашћење за заступање директора настајало на основу воље заступаног оно би се могло једнострано сузити или опозвати од органа који му то овлашћење даје (види члан 92. ЗОО). Таква ситуација може настати у погледу овлашћења која је директору поверио управни одбор. Поред овлашћења која директор има на основу закона, члан 266. ЗОП предвиђа да се статутом акционарског друштва може предвидети да управни одбор може обављање одређених послова из свог делокруга поверити директору, односно председнику управног одбора. Право на обављање послова (које је управни одбор из свог делокруга пренео директору) може се опозвати у свако доба. Према томе, могуће је преносење само одређених, а не и свих овлашћења управног одбора на директора.¹⁰⁾

6. Члан 41. став 1. Закона о предузећима Републике Српске ("Службени гласник РС", број 24/98) је преузео исто решење из ЗОП. Према одредбама члана 41. Закона о трговачким друштвима Хрватске из 1993 (ЗТДХ) овлашћење за заступање трговачког друштва по закону имају лица које су за поједини облик тога друштва одређене одредбама тога закона. Члан 241. ст. 1. и 2. ЗТДХ одређује да дионичко друштво (најзначајнији облик друштва) заступа управа. Она је овлашћена предузимати све правне радње заступања у пословима, пред судом и другим органима власти. Управа се (према одредбама члана 239. ЗТДХ) састоји од једне или више лица (директори) чији се број одређује статутом. Ако се управа састоји од више лица, једно од њих се мора именовати за председника. Слично рјешење усваја и члан 23. а у вези са чланом 275. Закона о привредним друштвима Федерације БиХ из 1999.
7. Види: др Мирко Васиљевић, Привредна друштва - домаће и упоредно право, Удружење правника у привреди СРЈ, Београд, 1999, страна 66, др Ивица Јанковец, Претходне напомене уз нови Закон о предузећима, Закон о предузећима и други прописи, ЈП Службени лист СРЈ, Београд, 2000, страна 36; др Драган Вујисић, Специфичности правног статуса директора у Закону о предузећима, Право и привреда бр. 5 - 8/99, страна 182.
8. "Законски заступник установе и јавног предузећа које користи средства у својини Републике Србије у имовинско правним споровима и када се њихово финансирање обезбеђује из рада буџета Републике или из других средстава Републике је директор установе, односно јавног предузећа, а не Републичко јавно правобранилаштво" (Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије са седнице од 16. 11. 1998, ПРИС - Савезни суд)
9. Види: др Ивица Јанковец, *op. cit.*, страна 36.

ЗОП је искључио обрнуту ситуацију - да директор своја овлашћења пренесе на управни одбор или неки други орган.¹¹⁾

Истиче се и тврдња да самим тим што је законом предвиђено да је директор заступник предузећа "не значи да је директор заступник *ex lege*"¹²⁾. Овај став би се могао прихватити за време важења Устава СФРЈ из 1974 и Закона о удруженом раду. Према одредбама члана 103. став 2. Устава СФРЈ организацију удруженог рада заступа и представља њен инокосни пословодни орган, односно председник колегијалног пословодног органа, ако статутом или другим самоуправним актом организације није друкчије одређено. Такво решење преузео је и члан 438. став 1. Закона о удруженом раду. За заступање је првенствено овлашћено лице одређено самоуправним општим актом (аутономно одређивање), а супсидијарно је био овлашћен за заступање *ex lege* инокосни пословодни орган односно председник колегијалног пословодног органа, ако статутом или општим актом није био одређен други заступник.¹³⁾

Члан 169. став 1. Закона о предузећима из 1988¹⁴⁾ је напустио такав концепт одређујући да предузеће заступа директор. Исти став - да је директор законски заступник предузећа (*ex lege*) прихватио је и важећи Закон о предузећима из 1996. године.

Правило је да директора поставља и разрешава управни одбор (члан 62. тачка 7. ЗОП).¹⁵⁾ У друштвеном предузећу у коме се не образује управни одбор, директора бира и разрешава скупштина (члан 396. став 2. ЗОП). Према одредбама члана 14. став 1. Закона о јавним предузећима и обављању делатности од општег интереса¹⁶⁾ директора јавног предузећа именује и разрешава оснивач. И у тим случајевима директор је, такође, законски заступник друштвеног односно јавног предузећа.

У нашем праву је усвојено правило да директор заснива радни однос.¹⁷⁾ Директор заснива радни однос на основу одлуке о избору, уговором о раду који закључују орган који га бира, односно поставља и директор (члан 12. Закона о радним односима¹⁸⁾). Стога својство заступника предузећа директор има све док је у

10. Др Драган Радоњић, Правна природа односа међу органима друштва капитала у Закону о предузећима, Право и привреда, бр. 5 - 8/97, страна 67.

11. *Ibidem*, страна 68.

12. Др Дара Маленовић, Заступање предузећа, Право и привреда бр. 5 - 8/98, страна 67.

13. Види: др Јакша Барбић, *op. cit.*, страна 137.

14. "Службени лист СФРЈ", бр. 77/88, 40/89, 46/90 и 61/90.

15. Види, на пример решење у америчком и енглеском праву: Gordon Brown, Paul Sukis, Mari Ann Lawlar, *Business Law*, Glencoe, New York, 1996, стр 567, 568; Brian R. Cheffins, *Company law, theory, structure and operation*, Clarendon press - Oxford, 1997, стр. 95 - 98.

16. "Службени гласник РС", број 25/2000.

17. У једној групи земаља као што су: САД, Велика Британија, Француска директор (извршни или генерални) нема својство запосленог у друштву у коме обавља дужност директора - види: др Бранко А. Лубарда, Правни основ ангажовања директора предузећа у упоредном југословенском праву, Право и привреда, бр. 5 8/99, стр. 638 - 641; Jehn S. Heckles, Обавезе и дужности директора у енглеском праву, Правни живот, бр. 11/200.

радном односу са тим предузећем.¹⁹⁾ Такав став је усвојен и у судској пракси.²⁰⁾ У друштвима лица (оргачком и командитном) директор не мора бити у радном односу. Функцију директора у оргачком друштву може вршити један ортак, неки ортаци или сви ортаци (види члан 107. ЗОП). Ове одредбе се примењују и на командитно друштво. Комплементар, наиме, има статус члана оргачког друштва (члан 169. ЗОП), управља командитним друштвом и води послове друштва (члан 172. став 1. ЗОП).²¹⁾

У судски регистар упусује се име директора да би трећа лица била обавештена ко је законски заступник предузећа.²²⁾ Оснивачким актом, односно статутом предузећа може се одредити да, поред директора, предузеће заступају и друга лица - статутарни заступници (члан 41. став 2. ЗОП) који се, такође, уписују у судски регистар. Статутарни заступник се, првенствено, одређује оснивачким актом иако се тако означава. Ако није одређен оснивачким актом - уговором о оснивању, одлуком о оснивању једночланог друштва, актом надлежног органа којим се оснива јавно предузеће - тада се оснива статутом, а регистарском суду се мора поднети и одлука о именовању заступника друштва. Два или више статутарних заступника према трећим лицима могу иступати самостално или одвојено. Оправдано се истиче да, ако статутом није регулисано иступање два или више статутарних заступника и границе њихових овлашћења, важи претпоставка о самосталном иступању сваког статутарног заступника.²³⁾ Статутарни заступници се одређују из реда запослених у предузећу, с обзиром на њихово радно место и послове које обављају.

18. "Службени гласник РС", број 55/96.

19. "Решење о упису у судски регистар извршава се даном доношења и од тог дана престају овлашћења за заступање предузећа од стране лица које је брисано као законски заступник предузећа. Стога је недозвољена и жалба коју је у име предузећа изјавио директор чији је упис брисан у судском регистру" (одлука Вишег привредног суда Пж. 7414/98 од 21. маја 1999, Судска пракса привредних судова број 2/99 и ПРИС - Савезни суд).

20. "Уговор о кредиту који за предузеће закључи директор а у време закључења уговора није више у радном односу предузећа, није пуноважан (ништав је) јер престанком радног односа директор није више његов законски заступник" (одлука Вишег привредног суда Пж. 1159/94 од 27. јуна 1994, Судска пракса привредних судова број 2/94, ПРИС - Савезни суд).

21. Види: др Зоран Ивошевић, Милан Ивошевић, Пословодни и радноправни статус директора предузећа и његова радноправна овлашћења, Право и привреда, бр. 5/98, страна 703.

22. Види члан 41. став 4. ЗОП и члан 23. став 1. тачка 8. Закона о поступку за упис у судски регистар ("Службени лист СРЈ", број 80/94) и Уредбу о упису у судски регистар ("Службени лист СРЈ", број 1/97). "Ако пријава за упис оснивања предузећа не садржи и податке о лицу овлашћеном за заступање предузећа (прилози 6. и 7.) а предлагач не отклони наведене недостатке, пријава ће бити одбачена зато што не садржи све што је потребно да би се по њој могло поступати и зато што регистарски суд истовремено одлучује о захтеву за упис у судски регистар свих података који су предмет уписа" (одлука Вишег привредног суда Пж. 2501/94 од 23. јуна 1994, Судска пракса привредних судова број 1/95, ПРИС - Савезни суд).

23. Др Јакша Барбић, *op. cit.*, стр. 134. и 135; др Мирко Васиљевић, *op. cit.*, страна 67; др Ивица Јанковец, *op. cit.*, страна 38.

Такво својство не могу имати лица која нису у радном односу са тим предузећем него се професионално баве заступањем предузећа.²⁴⁾

3. Представљање, потписивање и заступање

Важећи Закон о предузећима регулише заступање предузећа, а не и представљање предузећа. Члан 103. став 2. Устава СФРЈ из 1974. и члан 438. ст. 1. и 2. Закона о удруженом раду регулисали су, поред заступања, и представљање. Закон о предузећима из 1988. године је у глави III под насловом "Заступање и представљање предузећа" регулисао и представљање предузећа. Према одредбама члана 169. став 1. тог закона, предузеће заступа и представља директор. У тој улози, представник предузећа овлашћен је да иступа у име предузећа, а правне радње може да предузима ако је овлашћен и на заступање (члан 171. Закона о предузећима из 1988.). Иако важећи ЗОП не регулише представљање предузећа оно се не може искључити и раздвојити од законског заступања предузећа. Представљање је иступање у име предузећа у свим ситуацијама које не обухватају предузимање правних послова у име и за рачун предузећа.

Законско овлашћење директора на заступање укључује и потписивање на актима који производе правна дејства. У границама овлашћења за заступање, на одговарајућем акту, потписује се директор, статутарни заступник или прокуриста. Заступник потписује предузеће тако што, поред навођења назива фирме и отискивања одговарајућег печата, додаје свој потпис. Највећи број аката тиче се уговора и других правних послова из оквира делатности предузећа. Двострано обавезни уговор је пуноважан и кад исту исправу о уговору нису потписале обе стране. У том случају је довољно да обе стране потпишу једну исправу или да свака од страна потпише примерак исправе намењен другој страни. Стране са истим дејством могу измењати потписана писма или се споразумети телепринтером или неким другим средством које омогућава да се са извесношћу утврде садржина и давалац изјаве (види члан 72. ст. 3. и 4. ЗОО). Предузеће, односно у његово име овлашћени заступник, потписује се независно од обима овлашћења за заступање (да ли је прокуриста²⁵⁾, пуномоћник који има специјалну пуномоћ - за преузимање меничне обавезе, за закључење уговора о јемству, о поравнању итд; или је ималац општег пуномоћја - за предузимање само аката редовног пословања²⁶⁾). Лица овлашћена на потписивање обавезна су да своје оверене потписе доставе суду који води регистар, а ако располажу и новчаним средствима своје оверене потписе дужна су доставити организацији овлашћеној за платни промет (члан 49. ЗОП).

Као законски заступник директор је овлашћен да потписује све правне акте за чије доношење је он надлежан и да заступа предузеће у свим правним пословима. Тако је директор овлашћен да, у оквирима делатности предузећа, закључује све

24. Ibidem.

25. Види чл. 43 - 48. ЗОП.

26. Види члан 91. ЗОО.

уговоре у привреди, уговоре из области грађанског права и радног права, да предузима све друге правне послове, али и да заступа предузеће пред судовима²⁷⁾, другим државним органима, правним и физичким лицима. Правне радње које према предузећу предузимају државни органи, правна и физичка лица производе дејства ако су на одговарајући начин упућене директору као законском заступнику предузећа. Такође, правне радње према другим лицима дејствују ако су предузете од директора или другог овлашћеног заступника предузећа.²⁸⁾ Овлашћење директора да у име и за рачун предузећа закључује уговоре и предузима друге правне послове је, у основи, неограничено и за то му није потребна никаква пуномоћ.²⁹⁾

4. Ограничење овлашћења за заступање

Оснивачким актом односно статутом предузећа може се ограничити овлашћење директора за заступање. Ограничење овлашћења се може учинити одређивањем да директор закључује само поједине врсте уговора, да предузима друге правне радње, а може се одредити да директор закључује уговоре и предузима друге правне радње само уз сагласност органа управљања (члан 41. став 3. ЗОП). Овлашћења директора се могу ограничити само на један од изложених начина, на два начина или се сва могу преплитати. Тако се може одредити да је директору за закључење одређених уговора неопходна сагласност органа управљања предузећа, а да остале уговоре и друге правне послове, до одређене вредности, може сам предузети.

Сагласност органа управљања на правне радње директора може бити дата претходно, истовремено са њиховим предузимањем или накнадно, ако шта друго није уписано у судски регистар (члан 55. став 1. ЗОО). Претходна сагласност се даје пре закључења уговора или предузимања другог правног посла и означава се као дозвола. Ако је сагласност дата након заснивања уговора или других правних послова тада има својство одобрења у ужем смислу. Дозвола односно одобрење

27. Одредбама члана 267. став 2. Закона о парничном поступку прописано је да ће се за правно лице саслушати лице које је законом или правилима одређено да га заступа. Директор ће се саслушати у поступку пред судом јер је он законски заступник предузећа. У том смислу је изражен и став судске праксе: "Суд чини битну повреду одредаба ЗПП из чл. 354. ст. 2. тачка 7. која се сходно члану 12. ЗППСЛ примењује и у стечају ако на последње рочиште на коме је отворен стечејни поступак заступник дужника - директор као власник није био уредно позван" (одлука Вишег привредног суда Београд, Пж. 7815/96 од 16 децембра 1996, Судска пракса привредних судова број 1/97 и ПРИС - Савезног суда)
28. Сходно томе и једноперсонално предузеће се може позвати на институте облигационог права предвиђене првенствено за физичка лица. Тако је у судској пракси правилно оцењено: "Ако правно лице - привредни субјект има само једног запосленог - законског заступника, тада мобилизација тога лица може да проузрокује застој у застаревању потраживања" (одлука Вишег привредног суда у Београду Пж. 7355/96, Судска пракса привредних судова, број 1/97 и ПРИС - Савезни суд).
29. Др Ивица Јанковец, *op. cit.*, страна 36; др Дара Маленовић, *op. cit.*, страна 69; мр Драган Вујисић, *op. cit.*, страна 183.

морају бити дати у облику прописаном за уговоре (и друге правне послове) за чије се закључење дају (види члан 29. ЗОО). Ограничење прописано оснивачким актом или статутом предузећа уписују се у судски регистар, да би производило дејство за трећа лица. У судски регистар се, међутим, не могу уносити временско ограничење за директора (или друге заступнике предузећа) - на пример, да је директор заступник предузећа само одређено време, краће од времена на које је биран. Такво ограничење би имало интерно дејство али не и према трећим лицима. У интересу правне сигурности лице уписано у судски регистар као директор је законски заступник предузећа све док му таква дужност не престане брисањем из регистра.³⁰⁾

Уколико је оснивачким актом, односно статутом предузећа одређено да директор закључује уговоре и обавља друге правне радње само уз сагласност органа управљања, а та сагласност није дата, друга страна има право да позове орган управљања предузећа да се у примереном року изјасни да ли даје сагласност. Ако се у остављеном року орган управљања предузећа о томе не изјасни, сматраће се да сагласност није дата, при чему накнадна сагласност има повратно дејство, ако друкчије није уговорено (члан 55. ст. 2. и 3. ЗОО). Према ставу усвојеном у члану 55. став 4. ЗОО, ако сагласност (претходна или накнадна) за закључење уговора или предузимања другог правног посла није дата "сматра се да уговор није ни закључен". Ове одредбе важе за правне послове грађанског права, а не и за предузећа која су регулисана "другим савезним законом" (члан 23. ЗОО) који има својство посебног закона. Члан 41. став 5. ЗОП је прописао да одредбе оснивачког акта, односно статута које ограничавају овлашћења заступника немају правно дејство према трећим лицима. Наиме, директор и други заступник предузећа у односу на предузеће које заступа дужан је да се придржава овлашћења одређених статутом и одлуком надлежних органа предузећа. Заступник који прекрши ова правила и заснује правни посао супротно ограничењима која су му одређена одговараће предузећу за штету коју му је на тај начин проузроковао. Правни посао који је директор засновао, супротно ограничењу заступања уписаном у судски регистар, биће пуноважан. У случају да је треће лице несавесно (знало је или морало знати да је директор прекорачио овлашћења, па је ипак са њим закључио уговор или засновао други правни посао) искрсава питање да ли и такав правни посао дејствује према трећем лицу? Ако уговор није ништав или рушљив (види чл. 103 - 117. ЗОО) производи дејства и према трећем несавесном лицу које би истицало да уговор не производи дејства. Несавесни директор (или други заступник) такође, не може успешно истицати да такав уговор не делује према трећем. Упориште за овај став постоји у члану 41. став 5. ЗОП и начелу савесности и поштења израженом у члану 12. ЗОО.³¹⁾ Из овог начела се може извести и став да уговор кога је савесни заступник, прекорачујући своја овлашћења, закључио са другом несавесном страном

30. Види: др Мирко Васиљевић, *op. cit.*, страна 72.

31. "Неправда је највећа, кад ко од зла дјела свог још и корист какву прими" (члан 1029. Општег имовинског законика за Књажевину Црну Гору).

подлеже ратификацији. Заступани је у обавези само уколико одобри прекорачење. У том смислу је истакнуто и становиште судске праксе.³²⁾

Питање је да ли директор може с предузећем, у коме има то својство, закључити уговор односно предузети други правни посао? У том случају може доћи до сукоба интереса. Прети опасност да ће директор дати предност сопственом интересу у односу на интерес предузећа чији је директор (конфликтност интереса).³³⁾ Из члана 93. став 1. ЗОП произилази да директор не може закључити с предузећем у коме има то својство уговор о кредиту, кауцији, гаранцији, авалу и јемству, као и други правни посао утврђен оснивачким актом, односно статутом, осим ако за њихово закључење добије сагласност³⁴⁾ осталих чланова друштва, односно управног и надзорног одбора. Заинтересовани директор не може гласати у органу предузећа приликом одлучивања о сагласности. Наведени уговори и други правни послови се, углавном, могу уврстити у послове располагања (ванредног пословања). Сходно томе, директор са предузећем чији је члан може заснивати правни посао, који улази у круг редовног пословања без сагласности органа предузећа, осим ако је оснивачким актом или статутом одређено да је и за тај посао потребна сагласност. У тој ситуацији са директором предузећа уговор закључује или предузима други правни посао други заступник предузећа одређен оснивачким актом односно статутом предузећа који је уписан у судски регистар. Члан 93. став 5. ЗОП прописује да се оснивачким актом односно статутом предузећа може предвидети да давање сагласности није потребно за послове закључене "под уобичајеним условима". Ова одредба има у виду послове таксативно одређене у члану 93. став 1. ЗОП, а не послове који су по природи послови редовног управљања.

5. Правни посао изван делатности предузећа

Правни послови које обављају предузећа одређена су првенствено општом природом предузећа. Предузеће је правно лице које обавља делатност ради стицања добити. Делатност предузећа обухвата производњу и промет робе и вршење услуга на тржишту. Према томе, предузећа су комерцијална правна лица по чему се битно разликују од некомерцијалних (установа). Комерцијална правна лица имају општу правну способност, а некомерцијална специјалну правну способ-

32. "Чињеница да је уговор закључен са заступником без овлашћења снабдевен печатом није од утицаја на његову пуноважност уколико неовлашћено заступани одбије да такав уговор ратификује" (пресуда Врховног суда Србије, Прев. 669/98 од 16. децембра 1998, Судска пракса привредних судова број 1/1999)
33. Види потпуније: др Зоран Арсић, Клаузула конфликтности интереса, Право теорија и пракса, број 8/1997, страна 3.
34. Члан 93. став 1. ЗОП користи израз "одобрење" као да се увек даје пре закључења уговора односно предузимања другог правног посла. "Одобрење" се, међутим, може затражити и пре заснивања правних послова. Стога би за ове случајеве требало користити израз "сагласност" који обухвата дозволу (претходну сагласност) и одобрење (накнадну сагласност)- види члан 29. став 1. ЗОО.

ност.³⁵⁾ Правило је да круг правне способности одређује и обим пословне способности предузећа. Ипак, предузећа имају релативно ограничену пословну способност Предузеће, сходно томе, може предузимати оне правне послове на основу којих може бити ималац права и обавеза. У основи, ово схватање је под утицајем *ultra vires* доктрине коју је изградило енглеско право. Према овој доктрини не производе никаква правна дејства они акти неког органа или лица ако излазе из оквира њених овлашћења, јер превазилазе њене снаге - акти *cy ultra vires*.³⁶⁾

Члан 54. ЗОО одређује да правно лице може закључивати уговоре у правном промету у оквиру своје правне способности. Уговор или други правни посао предузет изван оквира правне способности предузећа "нема правно дејство". Савесна страна, при томе, може захтевати накнаду штете коју је претрпела услед закључења уговора који нема правно дејство. Супротно овој општој одредби Закона о облигационим односима, која се односи на сва правна лица (удружења и установе) члан 20. ЗОП регулише другачије ову правну ситуацију. Предузеће, односно директор као њен законски заступник, може да закључује уговоре и обавља друге послове промета робе и услуга само у оквиру делатности уписаних у регистар. Без уписа у регистар предузеће може да обавља и друге делатности које служе делатности уписаној у регистар које се уобичајено обављају уз те делатности, али само у мањем обиму и привремено.³⁷⁾ Претпоставља се да су правни послови које је директор предузећа предузео, изван регистроване делатности или нерегистрованих делатности које предузеће може обављати, пуноважни. Они нису пуноважни ако је треће лице несавесно (знало је или морало знати за прекорачење оквира делатности предузећа). Савесност се претпоставља тако да лице које се позива на несавесност мору ту околност и доказати.³⁸⁾

35. Др Обрен Станковић, др Владимир Водинелић, Увод у грађанско право, Номос, Београд, 1995, страна 95.

36. Др Никола Гавела, О опсегу правне способности правних особа с обзиром на *ultra vires* доктрину енглеског права, Привреда и право број 6/73, страна 13.

37. Члан 20. Закона о предузећима Републике Српске преузео је у потпуности члан 20. ЗОП. Према решењу усвојеном у Хрватској предмет пословања трговачког друштва може бити обављање сваке допуштене делатности. Допуштена је свака делатност која није законом забрањена или није супротна моралу друштва (члана 32. ст. 1. и 2. ЗТДХ). Трговачко друштво може обављати делатности уписане у трговачки регистар. Осим тих делатности трговачко друштво може обављати и друге делатности које служе обављању делатности уписаних у трговачки регистар, ако се оне у мањем обиму или уобичајено обављају уз уписану делатност (члан 35. ЗТДХ). Слично решење преузео је Закон о привредним друштвима ФБиХ (чл. 7 - 9).

38. Овављањем послова изван оквира делатности уписаних у судски регистар предузеће и одговорно лице у предузећу чине привредне преступе из члана 439. став 1. тачка 2. и става 2. ЗОП.

Закључци

Овлашћење директора за заступање предузећа настају *ex lege*. Својство заступника предузећа директор има све док је са тим предузећем у радном односу. Заступање предузећа на основу закона укључује потписивање предузећа и представљање предузећа (иступање у име предузећа који не обухватају предузимање правних послова). Оснивачким актом односно статутом предузећа може се ограничити овлашћење директора за заступање. Директор може да закључује уговоре и предузима друге правне послове који улазе у круг регистрованих делатности. Он може пуноважно предузимати и послове из области нерегистрованих делатности које предузеће може обављати уз регистровану делатност. Послови закључени изван круга регистрованих делатности (и оних који се могу обављати уз регистровану делатност) су пуноважни (изузев ако је треће лице несавесно). Уместо грађанскоправне санкције у овом случају је одређена административно правна санкција - новчана казна за привредни преступ.